

таких студентів, намагаються допомогти їм якомога раніше позбавитися подібних рис. Наявність певних соціально-психологічних рис у студентів медичних вузів обумовлює необхідність вдумливого, уважного, тактичного та неформального відношення до кожного студента з урахуванням психології його особистості.

При оцінці навчально-виховного процесу необхідно також враховувати те, що розвиток студента на різних курсах має деякі особливості.

Так, наприклад, перший курс вирішує завдання залучення недавнього абітурієнта до студентських форм колективного життя. Поведінка студентів відрізняється високим ступенем конформізму, у першокурсників відсутній диференційований підхід до своїх ролей. З'являється почуття власної гідності, багатогранність інтересів до різних галузей знань. Має місце відносно більша власна свобода та незалежність студентів, вчорашніх учнів, від батьків. Студенти першого курсу беруть активну участь у різноманітній суспільній діяльності, з бажанням беруться до будь-яких справ.

Другий курс – період найпотужнішої навчальної діяльності студентів. В життя другокурсників інтенсивно включені всі форми навчання та виховання. Студенти отримують загальну наукову, теоретичну підготовку, формуються їх широкі культурні потреби. Процес адаптації до ВМНЗ практично завершений. Студенти стають більш впевненими в собі, практичніше розподіляють час, більше замислюються над спеціальністю, відчувають відповідальність, захоплюються спеціальними предметами.

Третій курс – початок спеціалізації, закріплення інтересу до наукової роботи як відображення подальшого розвитку та поглиблення професійних інтересів студентів. Необхідність в спеціалізації досить часто призводить до звуження сфери різносторонніх інтересів особистості.

Четвертий та п'ятий курси – реальне знайомство зі спеціальністю в період навчання та під час проходження виробничої практики. Для поведінки студентів характерним є інтенсивний пошук більш раціональних шляхів і форм спеціальної підготовки, відбувається переоцінка студентами багатьох цінностей життя і культури.

Шостий курс – перспектива скорого закінчення ВМНЗу формує чіткі практичні установки на майбутній всій діяльності. Проявляються нові, все більш актуальні цінності, що пов'язані з досягненням поставленої життєвої мети.

Таким чином, аналіз соціально-психологічних характеристик студентської молоді показує, наскільки складним є внутрішній світ сучасного студента. Це ще раз підводить до висновку про необхідність диференційованого підходу до студентської молоді в період їх навчання в медичному навчальному закладі. Безумовно, в кожній навчальній групі в окремих студентів зазначені соціально-психологічні характеристики будуть проявлятися по-своєму. Але знання загальних типових рис студентів допоможе викладачеві враховувати особливості і динаміку розвитку особистості студента при організації навчально-виховного процесу в медичному вищому навчальному закладі за Болонською системою.

ДЕЩО ПРО УДОСКОНАЛЕННЯ Й АКТИВІЗАЦІЮ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

*Мищенко І.В., Мищенко В.П., Соколенко В.М., Весніна Л.Е.,
Моргул З.К., Павленко Г.П., Запорожець Т.М., Жукова М.Ю.,
Коківська О.В., Ткаченко О.В., Федогенкова Н.М.*

Активізація процесу навчання у вищих навчальних закладах досягається шляхом організації аудиторної, позааудиторної та самостійної діяльності студентів, залученням їх в науково-дослідні гуртки, участю в олімпіадах, конференціях та ін.

Особливо необхідно відмітити таку форму активізації самостійної діяльності, як постійний контроль якості навчання студентів, що формує навик систематичної

роботи над навчальною інформацією, виробляє відповідальність, дисциплінованість та працелюбність.

Д.І.Писарєв говорив, що «готових переконань не можна випросити ні у добрих знайомих, ні купити в книжковій лавці. Їх необхідно виробити процесом власного мислення, яке обов'язково повинно вдосконалюватись самостійно в вашій власній голові».

Існуючі методи підготовки фахівців з вищою освітою, як неодноразово відзначалося, усе ще відстають від вимог сучасного життя. І це відставання значною мірою обумовлено застарілою технологією вузівського навчання, значною часткою формалізму в навчальному процесі. Фактично весь цей процес – лекції, практичні заняття, заліки, іспити, курсові проекти спрямований у першу чергу на передачу студентам необхідної суми знань, у меншому ступені – на формування у них умінь і зовсім (краще сказати, майже зовсім) не орієнтує на розвиток у майбутніх фахівців творчого, самостійного, критичного відношення до навчального матеріалу, що надається викладачем чи надрукований у підручнику. Студенти не звикли мати власну думку, тому що цього від них майже ніколи не вимагали. Чи багато робиться для того, щоб у процесі навчання сформувати чи розвинути у молодих людей такі якості, що дозволили б їм у їх майбутній практичній діяльності в несподіваній ситуації знайти нетрадиційне, новаторське рішення, відчути суть проблеми, професійно обґрунтувати свою точку зору?

Причин, що призвели до виникнення нинішнього невтішного положення справ, досить багато. Одна з них – це те, що називається «школярством». Зі шкільної лави молоді люди звикають здавати екзамени з принципу: аби здати, за будь-яку ціну одержати позитивну оцінку. Не засвоїти матеріал, а саме здати іспит! Це далеко не те саме. У вузі до подібному відношення до іспиту підштовхує і сама його форма: як у школі, у заздалегідь призначений час у більш-менш урочистій обстановці студентам пропонується набір квитків, з якого студент тремтячою рукою «тягне білетик». Така форма «контролю знань» зовсім не стимулює вивчення предмета протягом семестру. Проміжні форми спілкування зі студентами (опитування, атестації, практичні і лабораторні роботи і т.п.) могли в принципі поліпшити положення, але і тут основне – «заробити позитивну оцінку чи здати модуль», одержати залік «автоматом». Основна проблема в цьому випадку – гостра нестача часу у викладача для спокійного, неспішного спілкування, індивідуальної розмови з кожним студентом. Адже кожен студент – це особливий світ, особистість, інтелект.

Інша причина – незадовільна організація самостійної роботи тих, кого навчають, їхнє невіміння працювати з книгою. Труднощів, з якими зустрічається викладач, який намагається активізувати роботу студентів, можна перелічувати до нескінченності. Але головне, на нашу думку, – це формалізм, річ, зовсім неприпустима при будь-якій роботі з молоддю. З формалізмом ведеться багаторічна і важка боротьба, його віддають анафемі на всіх рівнях – від міністерського до кафедрального, приймаються рішення, намічаються заходи, але, на жаль, боротьба ця теж, як правило, носить явно чи неявно виражений формальний характер. Перебороти формалізм у процесі навчання і виховання можна тільки одним способом – широким застосуванням творчих, неформальних методів. Методи активного навчання, імовірно, так само старі, як і сама педагогіка. У всякому разі, уже Сократ, проводячи заняття зі своїми учнями, спонукував їх самим відшукувати істину шляхом питань і відповідей, а не робив готових положень і висновків. Аналогічний підхід до навчання зустрічається і у Аристотеля. У середньовічних університетах теж широко існували диспути. І в культурі Ренесансу велика увага зверталася на такий метод навчання й удосконалювання знань, як різноманітні конкурси і т.д.

У процесі читання лекцій необхідно відійти від методу диктування тексту лекції. Студенти повинні за тиждень одержати текст лекції, з яким вони повинні ознайомитися. Під час лекційних годин відбуватиметься обговорення теми лекції, пояснення найбільш складних фрагментів досліджуваного матеріалу. Особливу увагу необхідно приділяти стимулюванню питань до лектора протягом усього періоду навчання даній дисципліні. У тім, щоб у студентів з'являлися питання, ми бачимо один з основних шляхів розвитку активності. Лекція проходить у формі бесіди, постійного обміну думками. У викладі матеріалу свідомо можна допускати помил-

ки, безглуздості, явні ляпсуси. Це стимулює увагу студентів, підвищує їхню активність. Значні труднощі виникають у зв'язку з тим, що студенти часом не можуть виразити свою думку навіть тоді, коли вона є. Тому під час обговорення лекції необхідно робити спроби формувати навичку з першого разу, давати короткі визначення якихось фундаментальних понять дисципліни, що вивчається. Під час читання лекції треба створювати ситуації, коли студенти змушені працювати разом з викладачем, бути активними учасниками творчого усвідомлення лекційного матеріалу.

І останнє – про контроль знань. По нашому глибокому переконанню, іспити і заліки повинні проводитись як продовження активного навчального процесу. Головне тут – ніякого формалізму, ніякого школярства. Екзаменаційні квитки повинні бути не лотереєю, а приводом до підсумкової співбесіди старшого товариша по роботі з молодшим. В ході такої співбесіди не тільки можна, але і потрібно користуватися конспектами і довідковою літературою. Необхідно всіляко заохочувати постановку питань самим студентом, він повинен бути не пасивним, а активним учасником співбесіди. Важливо, щоб студент мав ясне уявлення про курс у цілому, чітко усвідомив ту чи іншу проблему і вмів знайти принципове рішення цієї проблеми. Весь семестр повинен бути підготовкою саме до даної форми іспиту. Бесіда може бути плідною лише у випадку, якщо студент має визначений багаж знань і умінь, тобто коли він підготовлений.

На практичних заняттях і заліках можна використовувати наступний прийом, коли питання задає не викладач, а самі студенти. Оголошується, наприклад, що для успішної здачі заліку кожен студент повинний підготувати кілька розумних питань за всім курсом (особливо по проблемних темах).

Питання повинні бути конкретними, чітко і коротко сформульованими.

З'явитися вони можуть в основному при використанні додаткової літератури. Такий підхід призведе до дуже цікавих результатів. Заняття стануть живішими, виникатимуть дискусії: питання, поставлені своїми ж товаришами, сприймаються гостріше, ніж питання викладача.

У своїй практичній діяльності викладач повинен прагнути по можливості перебороти «бар'єр відчуженості», що виникає між викладачем і студентами. Питання це важке і спірне: одні відчують цей бар'єр сильніше, інші слабкіше, є і такі, хто думає, що він потрібний (і чим вище, тим краще). Не вступаючи в полеміку по цьому питанню, відзначимо тільки, що цей бар'єр заважає спілкуванню зі студентами. Адже без тісного контакту з ними активізувати тих, яких навчають (не формально, а по суті), неможливо. І ось де, як нам здається, дуже важливе значення мають різні форми роботи за межами сітки годин, розкладу, регламентованої діяльності. Проблема у навантаженні і викладача, і студента. Як викроїти час для такого неформального спілкування? Чи можливо творчо працювати з групою, якщо в ній 13-14 осіб? Питань постає багато і їх вирішення – це справа майбутнього.

КРЕДИТНО-МОДУЛЬНА СИСТЕМА НАВЧАННЯ НА КАФЕДРІ НОРМАЛЬНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ: ПЕРШІ КРОКИ

*Міщенко І.В., Міщенко В.П., Соколенко В.М., Весніна Л.Е.,
Моргун З.К., Павленко Г.П., Запорожець Т.М., Жукова М.Ю.,
Коківська О.В., Ткаченко О.В., Федотенкова Н.М.*

Згідно Указу Президента України «Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти України», наказу Міністерства освіти і науки «Про затвердження програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України...» та наказу МОЗ України «Про заходи щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої медичної та фармацевтичної освіти» та з метою запровадження положень Болонської декларації в навчальний процес у вищих медичних навчальних закладах III-IV рівнів акредитації в цьому році залучені до кредитно-модульної системи (КМС) студенти лікувального факультету другого курсу, які вивчають фізіологію.